

השיקמה במקורות

מרצה: יאיר פרג'ון

- מאז ימי המקרא דרך הנביאים ולאורך כל ספרות חז"ל. השיקמה מופיעה בין השורות פעמים רבות.
- עובדה זו מלמדת על מרכזיותו של עץ-השיקמה בחיי האומה!
- דוד המלך הציב שר האמון על השקמים, ?
- שלמה, בונה את המקדש מארזים, אגב כך הוא רומז על השימוש בשיקמה
- והנביא עמוס מצניע את שליחותו אומר: "לא נביא ולא בן נביא בוקר אנוכי ובולס שיקמים"
- משורר תהלים (דוד המלך) רומז לנו על חשיבותה של שיקמה במצרים.
- באמצעות השיקמה קבעו גבולות גאוגרפיים, וכן הלכות רבות העוסקות ביחסי שכנות ומסחר.
- כן , באמצעות השיקמה אף נקבע סולם איכויות, של עצים ואנשים.

מקור 1: שר יעודי לעניני השיקמים : דיברי הימים א' כז'

- וְעַל־אֲצָרוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזָמוֹת בֶּן־עֲדִינֶאֱל
- וְעַל הָאֲצָרוֹת בִּשְׂדֵה בָּעָרִים וּבְכִפְרִים וּבְמִגְדְּלוֹת יְהוֹנָתָן בֶּן־עֲזִיָּהוּ:
- וְעַל עֲשֵׂי מְלָאכָת הַשָּׂדֶה לַעֲבֹדַת הָאֲדָמָה עֲזָרִי בֶן־פְּלוּב:
- וְעַל־הַכְּרָמִים שְׁמָעִי הַרְמָתִי
- וְעַל שְׂבָכָרִמִּים לְאֲצָרוֹת הַיָּין זְבָדִי הַשִּׁפְכִּי:
- וְעַל־הַזִּיתִּים וְהַשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשָּׂפְלָה בַּעַל תַּנָּן הַגְּדָרִי...
- וְעַל־הַבָּקָר הָרָעִים בַּשָּׂדֶה שְׁטָרִי שְׁרָטִי הַשְּׂרוּגִי
- וְעַל־הַבָּקָר בַּעֲמָקִים שְׁפָט בֶּן־עֲדִלִי:
- וְכָל־אֵלֶּה שְׁרֵי הָרְכוּשׁ אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִיד: (דיברי הימים א' כז)

מקור 2 : סמל לריבוי ורמז לשימוש דיברי הימים ב' א' 15

- וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאַבְנִים
- אֶת הָאֲרָזִים נָתַן כְּשִׁקְמִים אֲשֶׁר־בְּשִׁפְלָה לָרֶב:
- (דיברי-הימים ב' א' 15)
- מקור זה רומזת לנו על :
 1. סמל לריבוי.
 2. רמז לשימושי השיקמה.
 3. מרחב גאוגרפי להמצאות השיקמה.

מקור 3: עיסוק שהיה קשור לשיקמה. (עמוס פרק ז' פסוק יד)

חֲזָה לָךְ, בָּרַח-לָךְ אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה
וְאָכַל-שָׁם לֶחֶם
וְשָׁם תִּנָּבֵא.

וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר אֶל-אַמְצִיָּה,

לֹא-נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן-נָבִיא אָנֹכִי כִּי-בֹקֵר אָנֹכִי וּבֹלֵס שְׂקָמִים: (עמוס פרק ז' פסוק יד)

מאוחר יותר מספרת לנו המשנה על פירות המחויבים במעשר .

"הקלין שבדמאי,,, ובנות השיקמה, כל בנות השיקמה פטורות חוץ מן המוסטפות."
(משנה דמאי פ"ה, מ"א)

פעולת הסטיפה בימי המשנה, היא פעולת הבליסה בימי המקרא .

מקור 4 : אפיון אזורים גאוגרפים על פי המין השולט . : תוספתא שבת פ"ז, י'.

- "תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר:
- סימן להרים מילין,
- סימן לעמקים דקלים,
- סימן לנחלים קנים,
- סימן לשפלה שקמה (תוספתא שבת פ"ז, י')

בית חנניה

מקור: 5 חלוקה גאוגרפית ברורה וחד-משמעית שבעית פ"ט, מ"ב.

שֶׁל אֲרָצוֹת לְבָעוֹר:
יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל.....
גָּלִיל הָעֲלִיוֹן, וְגָלִיל הַתַּחְתּוֹן, וְהָעַמָּק.
מִכְפָּר חֲנַנְיָה וּלְמַעֲלֹן,
כָּל שְׂאִינוֹ מְגִדָּל שְׁקָמִין, גָּלִיל הָעֲלִיוֹן.
וּמִכְפָּר חֲנַנְיָה וּלְמָטוֹן,
כָּל שֶׁהוּא מְגִדָּל שְׁקָמִין, גָּלִיל הַתַּחְתּוֹן.

(שבעית פ"ט, מ"ב)

מקור 6 : יחסי שכנות בבא בתרא, כז ע"ב

- "אילן שהוא נוטה לשדה חבירו, קוצץ מלא המרדע על גבי המחרשה"
- " ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת".
- בית השלחין אבא שאול אומר:
- כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין"
- (בבא בתרא, כז ע"ב).

מקור 7. יחסי שכנות

משנה בבא בתרא ב', יא'.

מִרְחִיקִין אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה,
וּבְחֶרֶב וּבִשְׁקָמָה – חֲמִשִּׁים אַמָּה,
בֵּין מְלֻמָּעָה, בֵּין מִן הַצֵּד.
אִם הַבּוֹר קֹדֶם, קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים;
וְאִם אֵילָן קֹדֶם, לֹא יִקָּץ.
סָפֵק זֶה קֹדֶם, וְסָפֵק זֶה קֹדֶם, לֹא יִקָּץ.
רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:
אֶף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדֶם לָאֵילָן, לֹא יִקָּץ,
שְׁזֶה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ:

(משנה בבא בתרא ב', יא')

מקור 8: איסור והיתר פעולות בשנת השמיטה משנה שבעית ד', ה'.

- המבקיע^ב בזית, לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש.
- הקוצץ קורות שקמה, לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש.
- אין קוצצין בתולת* שקמה בשביעית, מפני שהיא עבודה.
- רבי יהודה אומר^ג: כדרכה, אסור, אלא או מגביה עשרה טפחים, או גומס מע
 - (משנה שבעית ד' ה')
- *רש"י: "כן מנהג לקוצצה כדי שירבה עוביה ויוציא ענפים הרבה במקום החתך, וניקרא סדן" (שם)
- *בתולת שקמה - שלא נקצצה מעולם:

מקור 9. מכירת שדה יחודית לשיקמה בבא בתרא ד' ח' ט'.

המוכר את השדה, מכר את האבנים שהם לצורכה, ואת הקנים שבכרם שהם לצורכו, ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע, ואת מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע, ואת השומירה שאינה עשויה בטיט, ואת החרוב שאינו מורכב, ואת בתולת השקמה.

אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצורכה,,,,,, ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט, ולא את החרוב המורכב, ולא את סדן השקמה,

ולא את הבור, ולא את הגת, ולא את השובך, בין חרבין בין ישובין. (בבא בתרא ד' ח' ט')

10

בתולת- השקמה

קורות

דן

קורות של שיקמה בטבע

מקור : 11 תוספתא שביעית ג' י"ד-ט"ו סיפורן של "ארבע בתולות"

"שלוש בתולות הן ;

1. בתולת אדם , אישה שלא נבעלה מימיה

2. בתולת אדמה , שלא עובדה מימיה

3. בתולת שקמה . אילן שלא נקצצה מימיה

"המוכר את בית הבד, מכר את הים

ואת הממל ואת הבתולות", (בבא בתרה ד' ה')

מה היא בתולת בית הבד?

'בתולות' אָמר רבי יוֹסֵפֶן

כְּלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶץ שְׁמַעְמִידִין כִּהְיוּ אֶת הַקּוֹרָה (בבלי סז, ע"ב)

-
- פירוש הרמב"ם (1239) כמוהו ר' עובדיה מברטנורא (1480)
 - בתולות - הן כלונסות של ארז, שמעמידין בהם את הקורה מהבד. א' מכאן וא' מכאן לגת, ובכל א' חור זה כנגד זה, שבהן תחובין בריחים, ועל הבריחים מונח הקורה שכובשין בה הזיתים.
 - ואת הבתולות: ב' עמודים מבתולות שקמה, שעומדין א' מכאן וא' מכאן לגת, ובכל א' חור זה כנגד זה, שבהן תחובין בריחים, ועל הבריחים מונח הקורה שכובשין בה הזיתים.

"תפארת ישראל", הרב ישראל ליפשיץ 1960

מקור 12 : איכויות השיקמה לעומת הארז

* "לְבָנִים נָפְלוּ וְגִזִּית נִבְנָה שְׁקָמִים גִּדְּעוּ וְאַרְזִים נִחְלִיף".....(ישעיהו ט', 9)

(בני אפרים מגבים בשחצנות לדברי הנביא ולמעשה אמרים "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החייל הזה") *

המשכיר בית לחבירו ונפל, חייב להעמיד לו בית. היה מקורה בארזים לא יקרינו בשקמים, בשקמים, לא יקרינו בארז (בבא מציעא ח' כט')

"היה ראוי (הרעב) לבוא בימי שאול, ולא היה ראוי לבוא בימי דוד. על-ידי שהיה שאול גרופית של שיקמה,,,, ולא יכול לעמוד בו , גלגלו הקב"ה אצל דוד שהיה גרופית של זית (רות רבה א', ד')

מקור 13 : למה נקראה שיקמה ?
אולי כי יודעת היא לשקם את נפילתה!?

